

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρ Ε Κ Β Ι Ε Μ

HOMO SAPIENS

Μ Ε

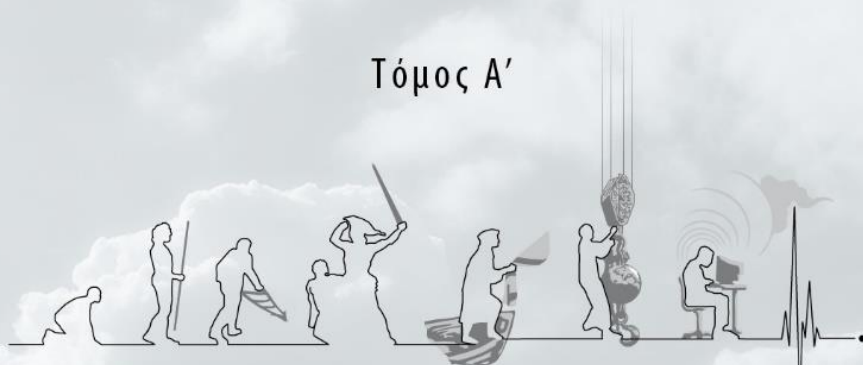
Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΚΡΕΣΕΝΤΟ;

ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΟΚΙΜΙΟ

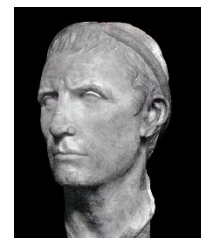
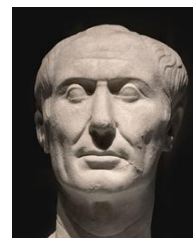
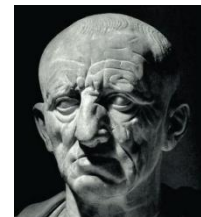
Τόμος Α΄

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ε.Μ.Π.

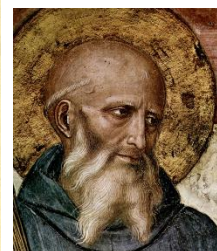
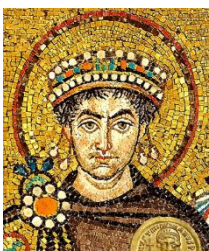
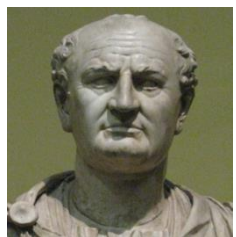
Παρουσίαση 8

*Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής
Πολιτείας. Η «Νέα Ρώμη»*

Η παρακάτω παρουσίαση του δοκιμίου συμπυκνώνει την έντυπη έκδοση, διευκολύνοντας παράλληλα την προσβασιμότητα του αναγνώστη σε ένα σύνθετο εγχείρημα, μέσω του οπτικού και διαχειριστικού πλεονεκτήματος μιας διανθισμένης και με πρόσθετη εικονογραφία ηλεκτρονικής παρουσίασης

Οι προσφυγή του απαιτητικού ερευνητή αναγνώστη στο έντυπο κείμενο προσφέρει αναλυτικότερη αποτύπωση του ορίζοντα των γεγονότων και τα τεκμηριώνει συστηματικά μέσω υποσημειώσεων με βιβλιογραφικές κυρίως αναφορές.

ΠΡΩΤΟ
ΜΕΡΟΣ
ΤΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ

ΕΠΙΚΥΡΙΑΡΧΙΑ
ΤΗΣ
ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΣΤΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ
ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ 4ης π.Χ. ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ ΣΤΟ 1492 μ.Χ.,
ΤΗΝ ΟΨΙΜΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟ ΚΟΛΟΜΒΟ

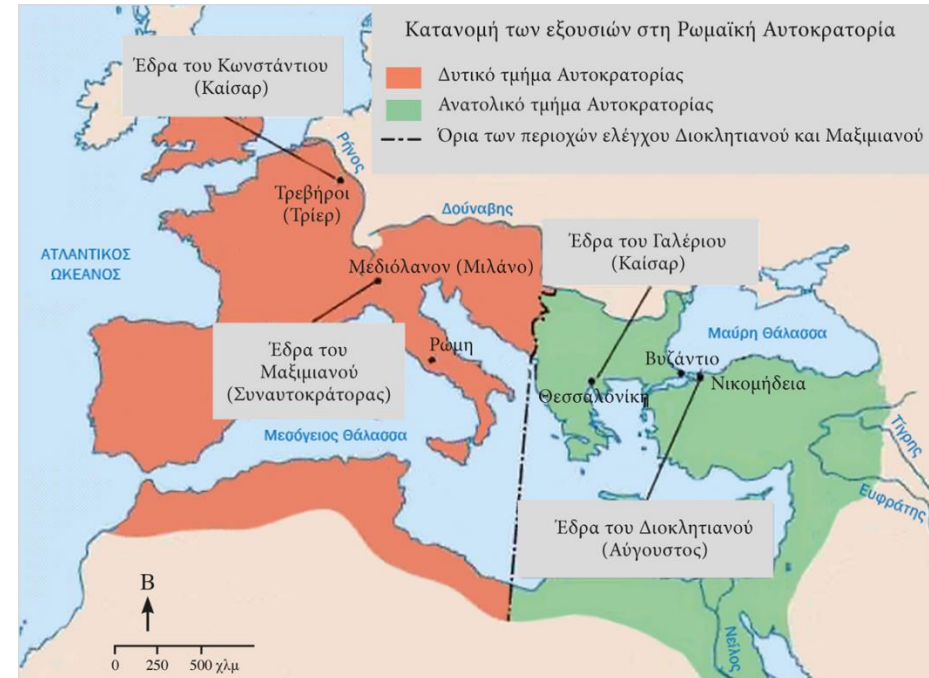
Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- **Μετακίνηση του κέντρου βάρους της αυτοκρατορίας προς την Ανατολή**

→ Η αστάθεια και ανασφάλεια, λόγω συνεχών επιδρομών γερμανικών φύλων στα δυτικά σύνορα, ωρίμασε την ανάγκη μετακίνησης του παραγωγικού και πολιτικού κέντρου βάρους της αυτοκρατορίας προς την ανατολή. Η άνοδος του Κωνσταντίνου Α΄ στην εξουσία του δυτικού τμήματος της αυτοκρατορίας (312 - 324 μ.Χ.) και η εν συνεχεία μονοκρατορία του (324 - 337 μ.Χ.), μετά την εξόντωση του συναυτοκράτορα του ανατολικού τμήματος Λικίνιου, σηματοδότησε την ίδρυση, και τη μετακίνηση του κέντρου βάρους της αυτοκρατορίας το 324 μ.Χ..

→ Η «Νέα Ρώμη» του Κωνσταντίνου εγκαινιάστηκε το 330 μ.Χ. και μετονομάστηκε μετά τον θάνατό του σε Κωνσταντινούπολη. Χτισμένη πάνω σε μια στενή λωρίδα γης και προστατευμένη στις τρεις πλευρές της από τη θάλασσα, η ανατολική πρωτεύουσα βρισκόταν σε εξαιρετική στρατηγική θέση, στο σταυροδρόμι των χερσαίων και θαλάσσιων εμπορικών δρόμων της Ευρασίας. Για τον εξωραϊσμό της ο Κωνσταντίνος μετέφερε αριστουργήματα του κλασικού και ελληνιστικού κόσμου από κάθε σημείο της αυτοκρατορίας και ξεκίνησε την οικοδόμηση χριστιανικών εκκλησιών, που χρωμάτισαν την πολιτισμική διαφορά της νέας από την παλαιά Ρώμη.

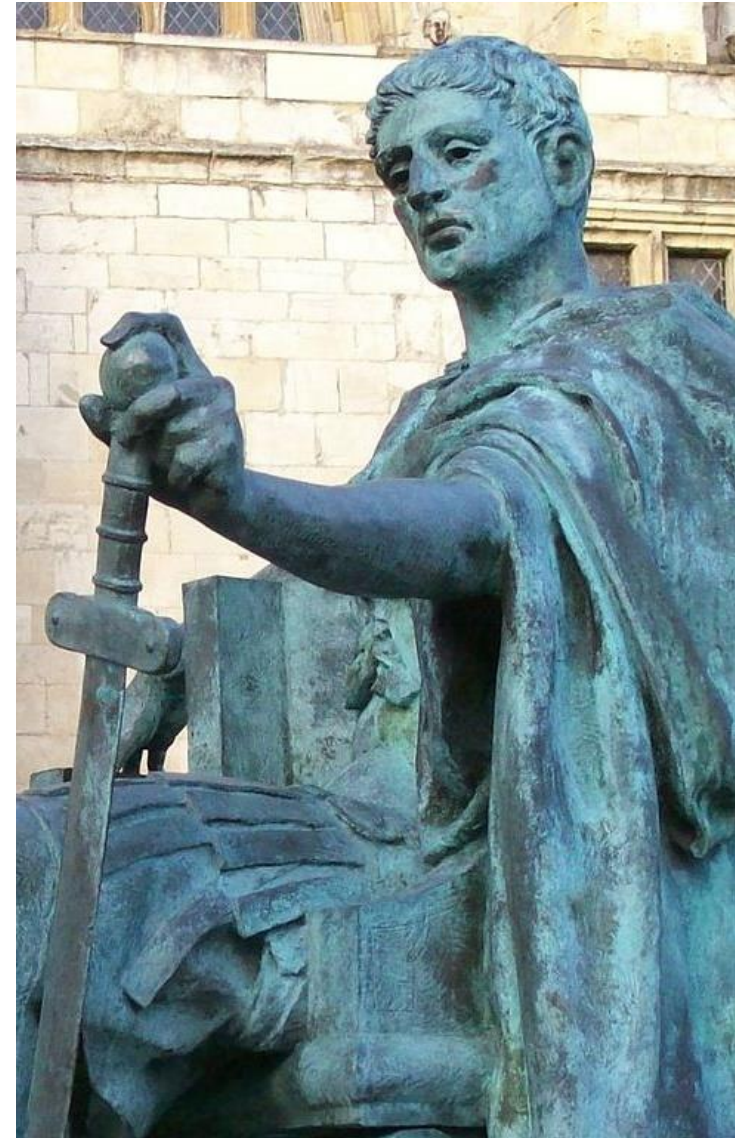

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- **Μετακίνηση του κέντρου βάρους της αυτοκρατορίας προς την Ανατολή**

- Ο Κωνσταντίνος κυβέρνησε ως “dominatus” καταργώντας την Ρωμαϊκή παράδοση του πρώτου μεταξύ ίσων (“principatus”). Προχώρησε σε περαιτέρω αύξηση του αριθμού των συγκλητικών, από την τάξη των οποίων αφαιρέθηκαν και άλλες ουσιαστικές αρμοδιότητες, έναντι άσφαιρου τίτλου και παχυλών αμοιβών.
- Οι θεσμοθετημένες λαϊκές εξουσίες είχαν ήδη ατονήσει, συνεχίστηκε το άνοιγμα του χάσματος πλουσίων και φτωχών και η συγκέντρωση γης στα χέρια λίγων, κυρίως στη Δύση. Εμφανίστηκε ένας ιδιότυπος πληθωρισμός τίτλων, πολλές φορές δίχως ουσιαστικό αντίκρισμα, ενισχύθηκε η αυλική εθιμοτυπία και η δημιουργία αξιωμάτων για τους έμπιστους του αυτοκράτορα.
- Εντούτοις, από μακροοικονομική άποψη, η δεσποτεία του Κωνσταντίνου θεωρείται επιτυχημένη. Αν και δεν αναχαιτίστηκε πλήρως ο πληθωρισμός, επιβλήθηκε στους πλούσιους η καταβολή φόρων σε χρυσό και κυκλοφόρησε ένα νέο ευρασιατικό χρυσό νόμισμα κοινής αποδοχής. Χρησιμοποιήθηκε για το δύσκολο αυτό εγχείρημα ο θησαυρός του δολοφονηθέντος Λικίνιου και τα αναθήματα των ναών της παλαιάς θρησκείας.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

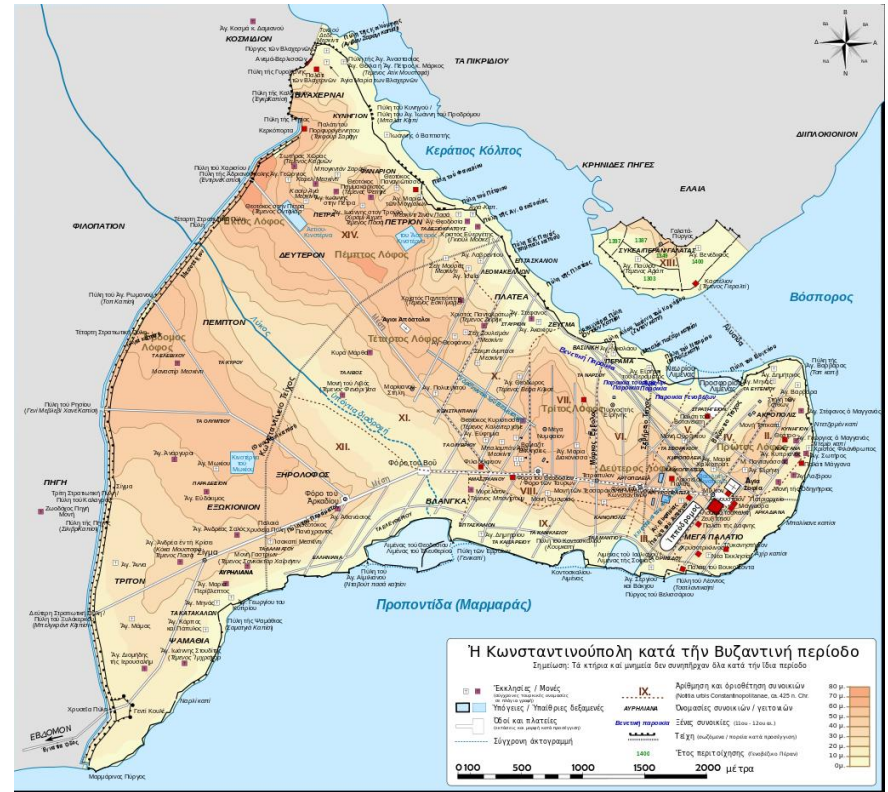
• Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

→ Αμέσως μετά την τελετή ίδρυσης της ανατολικής συμπρωτεύουσας το 330 μ.Χ., ξεκίνησαν μεγάλα έργα υποδομής για την αναβάθμιση των λειτουργιών και την οχύρωσή της.

→ Δημιουργήθηκε στο σημαντικότερο θαλάσσιο και χερσαίο σταυροδρόμι της Ευρώπης με την Ασία μια επί της ουσίας «Νέα Ρώμη», στο πνεύμα των παραδόσεων και διοικητικών μηχανισμών της πρώτης ρωμαϊκής πολιτείας. Ονομάστηκε Κωνσταντινούπολη μετά τον θάνατο του Κωνσταντίνου και υπό την αιγίδα της η ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία τίμησε την ουσία του τίτλου της επί 630 χρόνια, μέχρι τον θάνατο του Βασιλείου Β΄ το 1025.

→ Ενσωμάτωσε πολλές χρήσιμες ελληνιστικές, ρωμαϊκές και χριστιανικές πρακτικές, αλλά και δομικές, λειτουργικές και ιδεοληπτικές αδυναμίες που υπέσκαψαν τη διοίκησή της και τον ορθολογισμό στη λήψη των αποφάσεων.

→ Επιβίωσε εντούτοις και μετά το 1025 από τους εξωτερικούς κινδύνους και την εσωτερική εντροπία, έζησε μέχρι και το 1203 περιόδους μερικής ανάκτησης του εδαφικού της αντικρίσματος, της κοινωνικής της βάσης και συνοχής, με τη συνακόλουθη διατήρηση της αυτοκρατορικής αίγλης.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- **Πρώτες περίοδοι ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας**

- Ο Θεοδόσιος Β΄ επιχείρησε, παράλληλα, μια πρώτη κωδικοποίηση των νόμων και προέβαλε την αρχαιοελληνική γραμματεία και παράδοση.
- Η κατάρρευση του δυτικού σκέλους της αυτοκρατορίας το 476 προκάλεσε παρακμιακές ιδεολογικές και πολιτικές δράσεις και στην ανατολική αυτοκρατορία κατά τα επόμενα πενήντα χρόνια. Τα «βαρβαρικά βασίλεια» στις πρώην δυτικές επαρχίες της αυτοκρατορίας νομιμοποιήθηκαν, με την ανοχή ή και τις ευλογίες των κληρονόμων της ανατολικής αυτοκρατορίας.
- Το εθιμοτυπικό της αυτοκρατορικής αυλής επιβαρύνθηκε με πολυδάπανες, εσωστρεφείς και χρονοβόρες ανατολικές συνήθειες, που οδηγούσαν συχνά σε αναξιόπιστες συμφωνίες για τη διασφάλιση των ανατολικώς του Δυρραχίου συνόρων από τους δυτικούς εισβολείς.

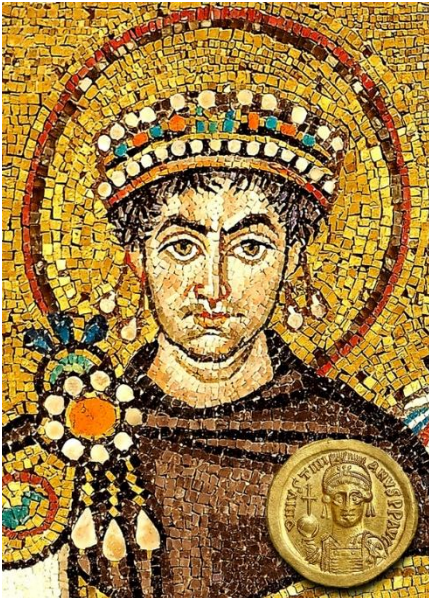

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- **Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας**

- Η κατάσταση βελτιώθηκε στις αρχές του 6ου αιώνα και η πρώτη περίοδος μεγάλης ακμής κορυφώνεται επί αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α' (527 - 565). Με μεγάλη φυσική αντοχή, σιδηρά πυγμή, διπλωματία, απόλυτη πίστη στην οικουμενικότητα της αυτοκρατορίας, ο Ιουστινιανός στηρίχθηκε στην ενίσχυση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων και σε ικανούς συνεργάτες.
- Κατάφερε να ανακτήσει σημαίνουσες περιοχές του απωλεσθέντος δυτικού σκέλους της αυτοκρατορίας, το σύνολο σχεδόν της ιταλικής χερσονήσου, της βόρειας Αφρικής και τμήμα της Ισπανίας

- Το συνολικό όφελος αυτής της ανάκτησης θεωρείται πάντως αμφιλεγόμενο. Το οικονομικό κόστος των εκστρατειών ήταν δυσβάστακτο και οι αναδυόμενες νέες δυνάμεις σε Ευρώπη και Ασία κατέστησαν ανέφικτη τη διατήρηση της εδαφικής επανίδρυσης της παλαιάς ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

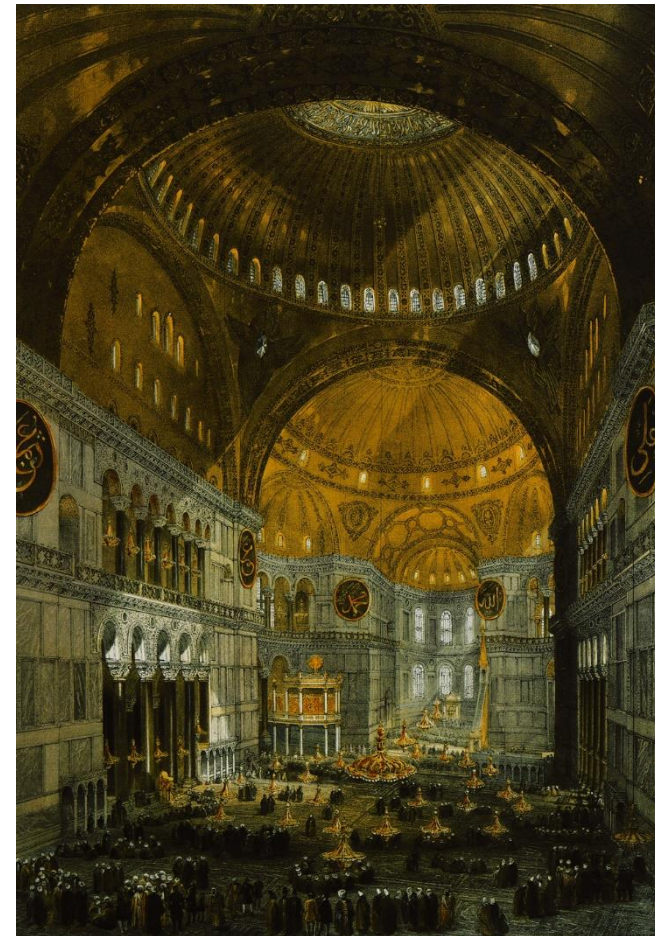
- **Πρώτες περίοδοι ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας**

→ Ο Ιουστινιανός εκσυγχρόνισε και κωδικοποίησε το ρωμαϊκό δίκαιο προσθέτοντας και χριστιανικές αρχές για την προστασία των δούλων, των απόρων, των γυναικών και των παιδιών. Ο Ιουστινιάνειος Κώδικας αποτέλεσε τη νέα βάση των νομοθεσιών της αυτοκρατορίας, αλλά και τα θεμέλια της νομοθεσίας των νεότερων ευρωπαϊκών κρατών.

→ Με προσήλωση μέχρις υπερβολής στην αποστολή του εκχριστιανισμού και την πεποίθηση ότι ο κοσμικός άρχοντας καθοδηγεί και πνευματικά το ποίμνιο της εκκλησίας, ο Ιουστινιανός δημιούργησε στην ανατολική αυτοκρατορία το πρότυπο του χριστού και δίκαιου χριστιανού ηγεμόνα.

→ Δόξασε την πίστη του και δοξάστηκε με την ανέγερση στην Κωνσταντινούπολη εντός μιας μόλις εξαετίας (532-537) του κορυφαίου στην εποχή του ναού, της Αγίας του Θεού Σοφίας. Επιχείρησε την ενοποίηση της ιδεολογικής εξουσίας, την εγκαθίδρυση ενός οικουμενικού χριστιανισμού, λύνοντας στο πλαίσιο αυτό και το πρόβλημα του πρώτου σχίσματος με την παπική εκκλησία.

→ Επί Ιουστινιανού επιβαρύνθηκε μεν η κεντρική διοίκηση γύρω από τον απόλυτο μονάρχη, με ένα αυστηρότατο και δύσκαμπτο τελετουργικό τυπικό, ξεκίνησε όμως παράλληλα η αποτελεσματική διοικητική οργάνωση των επαρχιών, η αποκέντρωση σε θέματα με ισχυρή και ενδογενή οικονομική και στρατιωτική δύναμη.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

→ Η σημαίνουσα και ενεργός παρουσία των θεμάτων θεμελιώθηκε στους χριστιανούς ορθόδοξους μικρομεσαίους αγρότες, προς τους οποίους παραχωρήθηκαν δημόσια κτήματα για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης των οικογενειών τους και των δαπανών αγοράς και συντήρησης του οπλισμού τους. Τη γενική διοίκηση του θέματος είχε ο «στρατηγός», που συγκέντρωνε τόσο την πολιτική όσο και την στρατιωτική εξουσία.

→ Ο Ιουστινιανός άφησε πίσω του μια διευρυμένη επικράτεια με αυξημένα έσοδα αλλά και άδεια ταμεία, λόγω των πρόσθετων δαπανών για την προστασία της από τους εισβολείς.

→ Τον διαδέχθηκαν επί σαράντα πέντε χρόνια, μέχρι την άνοδο στο θρόνο του Ηράκλειου το 610, τέσσερις ανεπαρκείς έως ανίκανοι αυτοκράτορες. Αναδείχθηκαν οι δομικές και ιδεολογικές αδυναμίες του συνδυασμού της εφαρμοζόμενης μετά τον Κωνσταντίνο Α' απόλυτης κυριαρχίας του δεσπότη (dominatus) με ορισμένα ανατολικά αυτοκρατορικά ήθη και έθιμα.

→ Η συγκυρία ήταν κακή, διότι κατά τον 6ο και 7ο αιώνα αναδύθηκαν σοβαρές νέες εξωτερικές πιέσεις προς την αυτοκρατορία. Είχαν ήδη ενισχυθεί οι Πέρσες υπό τη δυναστεία των Σασσανιδών και εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στο προσκήνιο οι Λογγοβάρδοι (μετέπειτα Λομβαρδοί), οι Νορμανδοί, οι Άβαροι, οι Σλάβοι και οι Άραβες.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

- Η αυτοκρατορία γνώρισε μια νέα περίοδο ακμής υπό τον ικανό μονάρχη Ηράκλειο (610 - 641), γιο του έξαρχου της Καρχηδόνας, που στέφθηκε αυτοκράτορας ύστερα από μία κακή περίοδο τυραννίας του Φωκά (602 - 610 μ.Χ.). Ο Ηράκλειος είχε να αντιμετωπίσει εισβολές σε δύο μέτωπα, τους Πέρσες από την ανατολή και τους Αβάρους από το βορρά. Κατά την περίοδο της βασιλείας του αποτοξινώθηκαν οι κεντρικές κοσμικές εξουσίες και ολοκληρώθηκε η οργάνωση και δραστηριοποίηση των θεμάτων.
- Έχοντας το επιχειρησιακό πλεονέκτημα της ενιαίας στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας, τα θέματα αναλάμβαναν τόσο την υπεράσπιση των γαιών τους, στηριζόμενα στα δικά τους, «τοπικά» σώματα στρατού, όσο και τη συστράτευση με άλλα θέματα υπό τον αυτοκράτορα, στις περιπτώσεις μείζονος εξωτερικής απειλής. Διασφαλιζόταν η αποτελεσματική διοίκηση και άμυνα των επαρχιών και παράλληλα διευρύνθηκε η μόνιμη βάση της στρατιωτικής ισχύος της αυτοκρατορίας ως συνόλου.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

→ Ο Ηράκλειος εισέβαλε στα περσικά εδάφη το 622, όταν τα διπλωματικά μέσα για τη διευθέτηση των συνόρων είχαν αποτύχει. Με τη συνεργασία των Χαζάρων του Καυκάσου, συνέτριψε τις δυνάμεις του Χοσρόη Β΄ και μέχρι το 627 κατέστησε το περσικό βασίλειο φόρου υποτελές στην αυτοκρατορία.

→ Ο Ηράκλειος εισέβαλε στα περσικά εδάφη το 622, όταν τα διπλωματικά μέσα για τη διευθέτηση των συνόρων είχαν αποτύχει. Με τη συνεργασία των Χαζάρων του Καυκάσου, συνέτριψε τις δυνάμεις του Χοσρόη Β΄ και μέχρι το 627 κατέστησε το περσικό βασίλειο φόρου υποτελές στην αυτοκρατορία.

→ Το 626, προς το τέλος της νικηφόρου εκστρατείας του Ηράκλειου, οι Πέρσες οργάνωσαν αιφνιδιαστικό αντιπερισπασμό. Στήριζαν μια συντονισμένη επιχείρηση πολιορκίας από ξηρά και θάλασσα της Κωνσταντινούπολης από τους Αβάρους, με τη σύμπραξη Σλάβων.

→ Η ρωμαϊκή παράδοση της καλής αμυντικής οργάνωσης των μετόπισθεν της αυτοκρατορίας σε εμπόλεμες περιόδους απέδωσε τους καρπούς της. Άβαροι και Σλάβοι αποκρούστηκαν στην ξηρά από τους κατάλληλα εξοπλισμένους και κινητοποιημένους έγκαιρα υπερασπιστές της πρωτεύουσας, ηττήθηκαν στο θαλάσσιο μέτωπο και διαλύθηκαν από τον στόλο της αυτοκρατορίας. Ο επινίκιος Ακάθιστος Ύμνος εψάλη για πρώτη φορά από τον Πατριάρχη Σέργιο στο ναό των Βλαχερνών.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

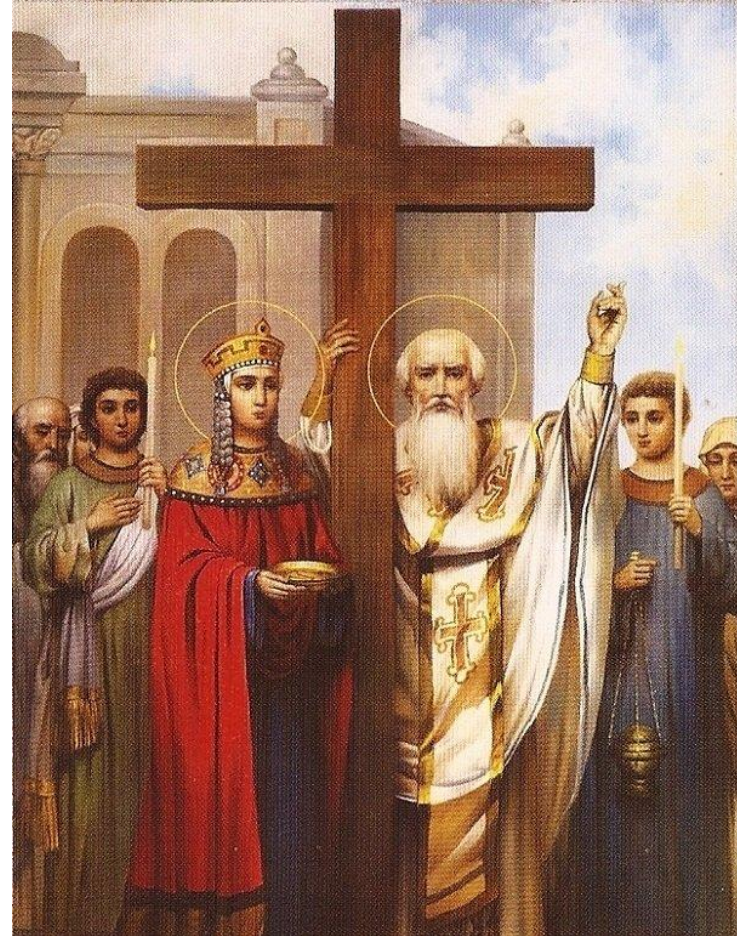
Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

→ Η μακροχρόνια πολεμική αναμέτρηση με τους Πέρσες εξάντλησε και τη νικήτρια ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Η κόπωση που εκδηλώθηκε μετά την επίπονη επικράτηση της «σταυροφορίας του Ηρακλείου» και η χαλάρωση της επαγρύπνησης λόγω και της επαναφοράς του Τιμίου Σταυρού στην Ιερουσαλήμ ανέστειλαν τις αναγκαίες προληπτικές δράσεις απέναντι στον νέο κίνδυνο από τη γένεση ενός σημαίνοντος Ιστορικού Συμβάντος, της ενοποίησης των Αράβων υπό την ιδεολογική σκέπη και τις κοσμικές πρακτικές του Ισλάμ.

→ Οι διάδοχοι του Ηράκλειου δεν έπληξαν αποφασιστικά τους ανερχόμενους στο προσκήνιο της Ιστορίας νέους κατακτητές στα πρώτα τους απειλητικά βήματα. Το κέντρο βάρους της εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας μετατοπίστηκε σταδιακά από τη δυναμική και επιθετική παρουσία της σε όλη την επικράτεια στη διπλωματική της επιδεξιότητα και τους εξ αποστάσεως περίπλοκους πολιτικούς χειρισμούς ισορροπίας επί των αντιπάλων.

→ Πλην όμως, οι ισορροπίες δυνάμεων άλλαξαν υπέρ των Αράβων και οι αυτοκράτορες αναγκάστηκαν να χειριστούν ισχυρούς πλέον εισβολείς, χωρίς την ανάλογη στρατιωτική πυγμή. Η υπεράσπιση της πίστης θεμελίωσε την ιδέα του δίκαιου πολέμου για άμυνα και ανάκτηση εδαφών, που παρέμενε πάντως ως έσχατη λύση όταν κάθε διπλωματική μέθοδος είχε αποτύχει.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

• Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

- Οι αυστηροί οργανωτικοί και λειτουργικοί ρωμαϊκοί κανόνες χαλάρωναν σταδιακά μετά τον Ηράκλειο. Στον δυτικό ελληνορωμαϊκό ορθολογισμό κατά την κατανομή και άσκηση των εξουσιών είχαν αρχίσει να εισχωρούν από τον 4ο αιώνα ορισμένα στοιχεία της πολιτικής παράδοσης των προγενέστερων ανατολικών αυτοκρατοριών, με κύριο χαρακτηριστικό τη διόγκωση της εθιμοτυπίας με ασαφείς και αλληλοεμπλεκόμενες αρμοδιότητες στο αυτοκρατορικό περιβάλλον. Αλλοιώθηκαν και εξασθένησαν τα αποτελεσματικά νομοθετικά και εκτελεστικά χαρακτηριστικά της υπό τον αυτοκράτορα κεντρικής εξουσίας, με επιδράσεις της περσικής και της ελληνιστικής περιόδου.
- Άλλαξε και η δομή του πυρήνα της κεντρικής διοίκησης. Η σύγκλητος εξακολουθούσε τυπικά να υπάρχει μέχρι την τελική πτώση, το 1453, οι περιορισμένες όμως, ούτως ή άλλως, εξουσίες της κατά τη ρωμαϊκή αυτοκρατορική περίοδο συρρικνώθηκαν από τον Ιουστινιανό και τα τελευταία ψήγματα των αρμοδιοτήτων της αφαιρέθηκαν από τον Λέοντα Στ' το Σοφό στις αρχές του 10ου αιώνα. Στη λήψη των αποφάσεων σημαίνοντα λόγο είχαν και οι εκτός διοικητικής ιεραρχίας «παρακοιμώμενοι σύμβουλοι».
- Επισημαίνεται πάντως ότι, παρά τις λειτουργικές και οικονομικές επιβαρύνσεις του, το σύστημα άσκησης των εξουσιών και διοίκησης της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας ήταν παρασάγγες μπροστά από οποιαδήποτε άλλα σύγχρονά του στον χριστιανικό κόσμο. Υπενθυμίζεται ότι η αυτοκρατορία αναχαίτιζε κατ' επανάληψη την αραβική προέλαση και προς τη Δύση, με χαρακτηριστική τη σωτήρια επέμβαση του Κωνσταντίνου Δ' (668 - 685) που κατέκαυσε το 678 με το «υγρόν πύρ» τον ισχυρό στόλο των Αράβων.
- Παράλληλα, η κυριαρχία της ελληνικής γλώσσας ως επίσημης στα έγγραφα και στην κρατική λειτουργία από τον 8ο αιώνα και μετά, σαφής ένδειξη συγχώνευσης της ρωμαϊκής με την ελληνιστική παράδοση, στήριζε την οριζόντια και κάθετη επικοινωνιακή διεύθυνση της κεντρικής διοίκησης στους ελληνόφωνους πληθυσμούς της αυτοκρατορίας.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περιόδους ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

→ Η ρωμαϊκή παράδοση περί διαδοχής του «αρίστου» δυσκόλεψε στην ανατολική αυτοκρατορία κατά τους πρώτους αιώνες την καθιέρωση της συνηθισμένης στις αυτοκρατορίες, αλλά πάσχουσας βιολογικά και σε κάθε περίπτωση αναξιοκρατικής, κληρονομικής διαδοχής. Κατά την πρώτη «ρωμαϊκή» περίοδο, που εκπνέει το 641 με τον Ηράκλειο, τον κύριο λόγο είχε συνήθως ο στρατός στην εκλογή του κατάλληλου αυτοκράτορα. Στη συνέχεια, εμφανίζονται οι πρώτες απόπειρες εγκαθίδρυσης κληρονομικής δυναστείας.

→ Η έννοια της κληρονομικής διαδοχής καθιερώθηκε με την θεσμική μεταρρύθμιση του Κωνσταντίνου Ε' (741 - 775). Έκτοτε, η νομιμότητα των δικαιωμάτων του «πορφυρογέννητου τέκνου» επί του θρόνου εμπεδώθηκε στη λαϊκή συνείδηση, η αυτοκρατορία πλήρωσε ακριβώς το τίμημα της οικογενειακής αδυναμίας των αρχόντων της.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περίοδοι ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

→ Εμβόλιμα δρούσαν και οι σφετεριστές της αυτοκρατορικής εξουσίας. Η νομιμοποίησή τους ακολουθούσε τα παλαιότερα μηδο-περσικά και ρωμαϊκά πρότυπα: μέσω του δόγματος της θείας αποστολής και εκλογής ο προηγούμενος μονάρχης κατηγορείτο ως ασεβής που απώλεσε τη θεία εύνοια, ενώ ο άρπαγας, με την εκούσια ή εξαναγκασμένη στήριξη της εκκλησίας, αποτελούσε την άνωθεν επιλογή.

→ Συνακόλουθα, η τελετή της στέψης από τον εκκλησιαστικό άρχοντα αντικατέστησε σταδιακά την αναγόρευση από το στράτευμα ή τη σύγκλητο. Ο Μαρκιανός ήταν ο πρώτος αυτοκράτορας που στέφθηκε το 450 από τον πατριάρχη στον Ιππόδρομο. Το 457 η τελετή στέψης του Λέοντος Α΄ μεταφέρθηκε στην Αγία Σοφία.

→ Η τελετουργική αυτή αλλαγή είχε μείζονα συμβολική αλλά και πρακτική σημασία: η κοσμική εξουσία θεσμοθέτησε το αλληλένδετο της άσκησης της με την εκκλησιαστική και ο θεσμός μεταλαμπαδεύτηκε στη δυτική Ευρώπη. Το 800, ο πάπας Λέων Γ΄ αναζητούσε στέμμα για να προσδώσει στην τελετή ενθρόνισης του Καρλομάγνου τη θεία χάρη και ισχύ.

Ανάδυση και κυριαρχία της Ρωμαϊκής Πολιτείας

Η «Νέα Ρώμη».

- Πρώτες περίοδοι ακμής της ανατολικής αυτοκρατορίας

- Το ιδεώδες του φιλόανθρωπου ηγεμόνα ακολουθούσε το πρότυπο του ελληνοιστικού απόλυτου μονάρχη και συνεχίστηκε η γενικότερη προσπάθεια για τη διάσωση της ελληνορωμαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς που είχε ήδη ξεκινήσει από τον Κωνσταντίνο το 357.
- Ως προς τα κρατικά έσοδα, διατηρήθηκε στις γενικές του αρχές το ρωμαϊκό φορολογικό σύστημα. Όπως και επί Διοκλητιανού, θεσπίστηκε μονάδα όγκου για τον υπολογισμό της φορολογητέας γεωργικής παραγωγής, ο μόδιος. Το αυτοκρατορικό περιβάλλον καθόριζε το ύψος του φόρου ανά μόδιο και περιφέρεια, το έργο της είσπραξης φόρων ανατέθηκε στις αρχές του βου αιώνα σε υπαλλήλους της κεντρικής διοίκησης.

